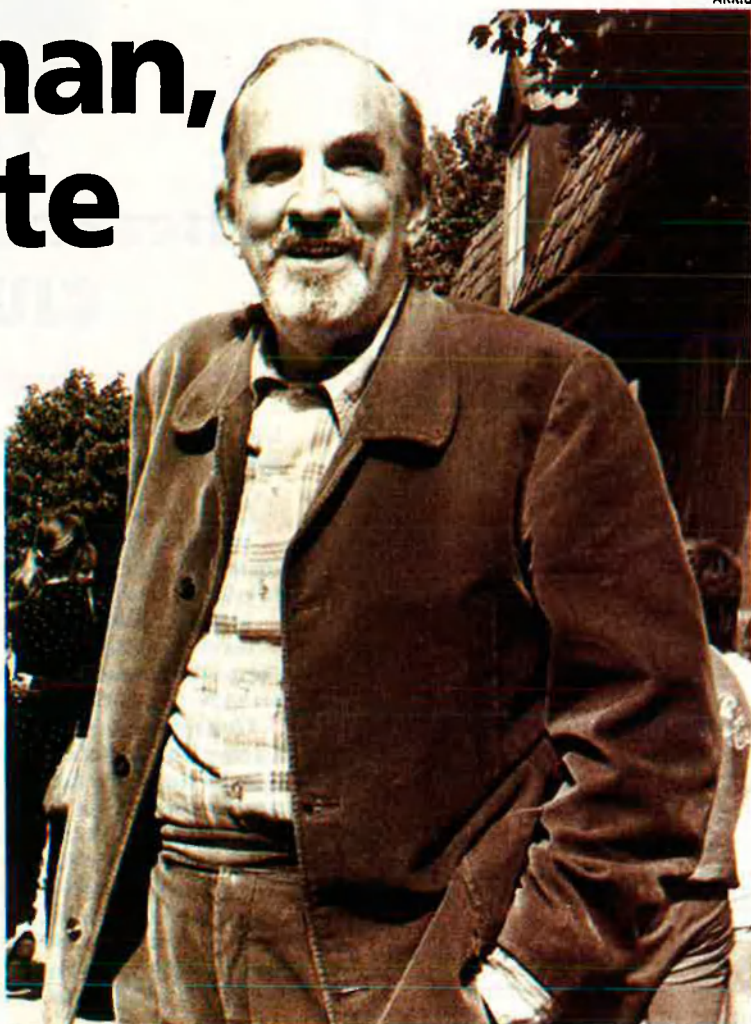

Bergman, l'invicte

El cineasta Ingmar Bergman acaba de fer 80 anys. En aquest article destaquem la seua continuïtat en la creació, al contrari del que s'ha dit en aquests darrers dies.

Per alguns (*ex-progres* reciclats, bàsicament, o desinformats —és a dir, desinteressats de tot allò que no siga realitat immediata i utilitària), Ingmar Bergman és: a) un nom que fa tuf de naftalina de cine-club dels anys 60; o b) un vellet que es va "retirar" a la seva illa de Faro el 1982, després de la testamentària *Fanny i Alexander*. Per la mateixa raó, però a la inversa, els titulars de la premsa cinematogràfica (precisament l'única que no té el més mínim dret a estar desinformada del cas) parlava, fa un parell de mesos, de la "gran tornada" de Bergman a "l'activitat creadora" amb la presentació al Festival de Canes d'un nou treball, una producció televisiva, *En presència d'un clown*, quan la veritat és que no hi ha "gran tornada" sinó absoluta, magistral i sorprenent continuïtat.

Perquè, des de *Fanny i Alexander*, la veritat és que Bergman no ha parat. El 1984 va escriure (i va filmar) una meravellosa obra teatral, *Després de l'assaig*, amb Erland Josephson, Ingrid Thulin i Lena Olin; muntà, el 1986, l'esplèndid documental sobre els assaigs i el rodatge de *Fanny i Alexander* i, sobretot, es va dedicar al teatre, el seu primer i gran amor (150 muntatges contra 50 films): els espectadors barcelonins van tenir la immensa sort de veure, en l'enyorat Festival de Tardor, els seus impres-

ARXIU

sionants muntatges per al Dramaten de *Llarg viatge del dia cap a la nit*, d'O'Neill, el 88, i *Casa de nines* d'Ibsen, l'any següent.

Durant els primers anys 90, Bergman multiplica les escenificacions al Dramaten (*La marquesa de Sade*, *Peer Gynt* i *Les Bacants* en la mateixa temporada, la 91-92), escriu guions sobre el món de la seva infantesa (*Infants del diumenge*, el 1992, dirigit pel seu fill Daniel) i sobre la joventut dels seus pares (*Les millors intencions*, també del 92, una altra història extraordinària, dirigida per Bille August), amb la qual, en certa manera, conclou la "trilogia generacional" (avis, pares i fills) iniciada amb *Fanny i Alexander*.

I continua el seu treball televisiu, amb *teleplays*, o com en diuen ara *TV-movies*, dels quals és un autèntic precursor, a les principals cadenes nòrdiques, des del 1957. La

majoria de les sèries, minisèries o llargs-metratges que Bergman roda amb producció de televisions europees (Dinamarca, Alemanya, Itàlia, Noruega i Suècia) els anys 90 no han arribat a les nostres pantalles, perquè cal recordar —amb enyorança— l'època en què els seus treballs televisius s'estrenaven als nostres cinemes: *El ritu*, *Secrets de la vida de matrimoni*, *La flauta màgica*, *Cara a cara* o *De la vida de les marionetes*. Així, per més que sembli increïble, cap cadena del nostre país no s'ha interessat per oferir *L'últim sospir* (1995) o *Converses privades* (1996), costum que semblava inalterable fins que, a la primavera de juny, el Canal 33 va tenir el detall d'oferir l'estrena d'*En presència d'un clown*.

Diuen que hi ha un moment en la vida de tot home —o dona, és clar— en què s'ajunten, com en un arc màgic, la (presumpta) saviesa de la

vellesa i la força i la bogeria de la infantesa. *En presència d'un clown* –el títol original, *Larmar och gör sig till*, [“Crida i s'esvalota”] és una citació literal de *Macbeth*: “la vida és una ombra passatgera./ un pobre actor que crida i s'esvalota/ l'hora que està en escena”–, ho és, un d'aquests arcs màgics. És una obra travessada per la imminència de la mort, de la mort propera –Bergman la va rodar gairebé com una teràpia per eixir de la depressió causada per la mort de la muller–, i al mateix temps, entre altres coses, és un apassionat elogi del desordre com a font d'imaginació, un autoretrat de l'artista com a vell boig i, és clar, un doble acte d'amor al cinema i al teatre.

El clown, una dona andrògina, vestida de blanc, amb la cara aterridorament blanca (el color del buit i el rostre de la por de les tragèdies isabelines) és la mort, una presència que ronda constantment Carl Åkerblom (Börje Ahlstedt), un inventor boig, un visionari violent, ingressat en un psiquiàtric després d'haver colpejat, en un atac de furia, l'amant, l'actriu Pauline Thibault (Marie Richardson).

Els seguidors de Bergman recorden, sens dubte, que Carl Åkerblom ja apareixia a *Fanny i Alexander*: era l'oncle preferit d'Alexander/Ingmar –l'especialitat més preuada del qual, i que més agradava als xiquets, consistia a apagar espelmes a cop de pets–, i sobretot, qui els va descobrir el cinema amb les seves sessions de llanterna màgica. En aquest psiquiàtric de principi de segle, en què Bergman mateix apareix de pacient, potser per conjurar, irònicament, la seva pròpia “temporada a l'infern” en un establiment semblant on fou ingressat el 1976 després d'una greu depressió per una injustificada acusació de frau fiscal que l'exilià als EUA i a Alemanya, Carl Åkerblom rep una vegada i una altra la visita d'aquest pallasso terrorífic, el qual acaba, literalment, enculant. Eneular la mort: només un meravellós vell boig de 80 anys –els que tenia Bergman quan va rodar aquesta obra mestra– amb el cervell d'un jove de quinze anys gosa-ria pensar i filmar una cosa així.

Una vegada enculada la mort, la salvació –o l'intent de salvació– a través de l'art, de la follia creativa, Åkerblom coneix al psiquiàtric un altre boig shakesperiana, el respectabilíssim professor Osvald Vogler (Erland Josephson), tancat per alguna cosa que, naturalment, ha d'entusiasmar l'oncle Carl: els seus intents de crear l'anomenada Societat Internacional del Pet Lliure. No contaré aquí totes les pe-

mes la pel·lícula que no va poder ser davant els habitants d'aquest poble perdut, que han recorregut quilòmetres de neu per acudir a la cita. Un públic de camperols, de petits obrers amants de l'art, i entre els quals hi ha, inesperada, Karin Bergman (la Pernilla August de *Les millors intencions*), val a dir, la mare del director, que, possiblement, contà al petit Ingmar la més grandiosa follia de l'oncle Carl.

ARXIU

ripècies d'*En presència d'un clown*. Només diré que, quan tot fa pensar que ens trobem davant una tragicomèdia delirant, i que no eixirem de les quatre parets del manicomí, el segon acte ens embarca en una aventura genial: amb els diners –i la fe i la paciència– de les respectives mullers, i l'ajut tècnic d'un projeccionista, Petrus (Peter Stormare), aquests dos vells esbojarrats decideixen d'inventar “el cinema sonor” rodant una pel·lícula muda sobre un episodi apòcrif de la vida de Schubert en què interpreten els principals papers..., i als quals “posen veu”, literalment, des de darrere la pantalla.

El tercer acte d'aquesta història és un dels moments de cinema –i de teatre– més emocionants que s'hagin vist: interrompuda la projecció per un incendi, ambdues parelles decideixen de representar en directe i amb la llum de les espel-

En conclusió, una vetllada que Bergman ha continuat a la seva manera: durant una vesprada la setmana, contem, el director organitza sessions cinematogràfiques comentades de clàssics del cinema mut per als seus conveïns de l'illa de Faro.

Mentrestant, prepara el seu nou projecte, *Trolosa* (el títol en anglès probablement serà *Faithless*, “Infidel”), com va anunciar en la conferència de premsa al Festival de Canes. Es tractaria d'una transposició autobiogràfica dels seus anys amb Lena Endre i Erland Josephson interpretant la parella amb noms i cognoms. Segons Bergman, començarà a rodar-se la tardor del 1999 i s'estrenarà a mitjan 2000. Un bon programa de feina per a un vell de vuitanta anys, tranquil·lament retirat.

Marcos Ordóñez

Imatges de la testamentària pel·lícula 'Fanny i Alexander'. Després d'aquest film, el cineasta ha continuat la seua productiva obra.